

ROZVOJ KLÍČOVÝCH KOMPETENCÍ U DĚTÍ

Zpracoval TOM 19029 Klub lesní moudrosti, Roudnice nad Labem, Jitka Floriánová

1. Úvod

K práci oddílového vedoucího nepatří jen příprava na závody, vymýšlení her a zábavy, přestože je to právě to, co je patrně nejvíce navenek znát. Patří k ní mnohem více a jednou velmi důležitou složkou je rozvíjení klíčových kompetencí dětí. K nim patří jistý vztah k přírodě, její ochrana, také multikulturní výchova, dodržování společenských norem, vztah ke kultuře, vzdělání a poznání. Dále kompetence komunikativní (vhodně se vyjadřovat, myšlenky formulovat srozumitelně a souvisle, kultivovaně diskutovat), sociální (přizpůsobovat se životním a pracovním podmínkám, pracovat samostatně i v týmu, přijímat a plnit odpovědně úkoly, utvářet vstřícné mezilidské vztahy), k řešení problémů (porozumět zadání úkolu, určit podstatu problému, získat a zhodnotit informace a navrhnout optimální řešení, provádět plánování, kontrolu činnosti a hodnocení dosažených výsledků),

2. Vztah k přírodě

Na první místo je záhodno zařadit vztah k přírodě. K tomu se váže péče o životní prostředí, ochrana přírody, také přehled o globálních problémech. Vztah k přírodě utváříme svým pozitivním postojem, pobytem v přírodě, seznamováním s přírodou, krásami kolem nás. Upozorňujeme děti na hrozící nebezpečí pro přírodu, pro každou živou věc kolem nás. Ochrana životního prostředí musí být v první řadě opět prezentována naším osobním postojem k ní. Vedeme děti ke třídění odpadu, k šetrnému a ohleduplnému zacházení s přírodou, s jídlem i vodou, elektřinou, teplem.

Od věci nejsou všelijaké kvízy a soutěže s touto tematikou. Využít můžeme jednoduchých křížovek, které sami sestavíme, nebo odněkud převezmeme, také do vědomostních soutěží na motivy AZ kvízu nebo Riskuj, můžeme zařazovat téma "Příroda kolem nás" nebo "Životní prostředí", z pohybových her je to pak především rychlé třídění materiálů do správných kontejnerů, kde využíváme samozřejmě obrázky nebo nezávadné předměty. Jako další soutěž můžeme jmenovat poznávání dřevin a bylin, na obrázcích nebo živých, to je jistě vhodné i nesoutěžně, během oddílových schůzek, na různých akcích, obecně na cestách.

Hovoříme s dětmi o světových hrozbách, učíme je chování v různých situacích, jelikož příroda může být také ničivá a děti by měly vědět, jak se chovat v případě požáru, povodně apod., a také by měly být připraveny podat pomocnou ruku bez váhání. Kromě povídání se můžeme na takové situace připravovat pomocí simulování a hraní na ně. Tak si chování také společně vyzkoušíme a nacvičíme. I zde je nejlepší být dětem příkladem.

3. Multikulturní výchova

Multikulturní výchova by neměla být opomínána, jelikož naše dnešní společnost je multikulturní a jakýkoliv odpor je nežádoucí, neetický a barbarský. Extrémní rasismus by děti měly tvrdě odmítat. Prvním krokem je právě takový postoj vedoucího. Děti by neměly být nikdy svědky jakýchkoliv projevů odporu vůči odlišným kulturám od vedoucích. Naopak nesnášenlivost by měla být potírána. Měli bychom děti učit o jiných kulturách, seznamovat je s nimi a poukazovat na jejich výjimečnosti. Vždy musí

být jasná rovnost všech příslušníků různých kultur. Do oddílu přijímáme příslušníky národnostních menšin bez problémů, na odlišnosti neupozorňujeme. Během soutěží a her se stáváme součástí jiných kultur a seznamujeme se s nimi. Nejčastěji tak činíme během celotáborových her, kdy se nejčastěji sbližujeme spíše s jednotlivými kulturami minulých časů, jako například Aztéky, starými Egyptany nebo Řeky, ani to rozhodně není od věci. V celotáborových hrách, kde cestujeme po světě nebo v čase pak poznáme kultur více.

4. Vztah ke kultuře, vzdělání a poznání

V dětech podporujeme také vztah ke kultuře. Kultura není opomenutelnou součástí našich životů, je všude kolem nás a kulturní barbarství je nepříjemný společenský jev. Děti tedy podporujeme v jejich kulturních životech. Neprosazujeme celodenní sezení před televizí, ale také ne všeobecnou neznalost. Prosazujeme sledování zajímavých pořadů, dokumentů, návštěvy muzeí, výstav, divadel, klidně také kin. Vlastní činnosti podporujeme. Do oddílových stránek můžeme vkládat tipy na zajímavé výstavy a kulturní akce, také necháme děti prezentovat své postřehy z kulturních akcí, na které se vydali soukromě.

Dnes se již v divadlech hrají představení pro děti všeho věku a to opravdu od nejmenších. Můžeme uspořádat výlet do divadla spojený s prohlídkou města, také výlet do muzeí, například v době trvání zajímavé výstavy, jichž se koná opravdu mnoho. Také můžeme podniknout výpravu přímo na výstavu nebo do 3D kina, kde se kromě filmů hrají velice zajímavé a poučné dokumenty, a to z nejstarší historie světa, o podvodním světě, o vesmíru.

Kulturní přehled podporujeme různými vědomostními soutěžemi. Z her je to opět zařazení daného téma (kultura) v soutěži na bázi Riskuj nebo AZ kvíz, křížovky, navíc po oddílové návštěvě divadla, kina, výstavy nebo muzea můžeme dát dětem k vypracování otázky ohledně toho, co bylo k vidění. Otázky někdy můžeme nechat vypracovávat již během návštěvy, to platí zejména u návštěv výstav a muzeí. Zájem o divadlo můžeme vzbudit vlastním předvedením nějakého kousku, upevnit jej pak dramatickými činnostmi v oddíle. Mnoho společenských her dnes také vyžaduje nějaké herecké schopnosti, v takových hrách se uplatňuje především pantomima, mezi takové hry patří nyní velmi oblíbené Aktivita nebo Time's up!. Dále můžeme nechat děti sestavovat ze slov správné dvojice, mohou to být vynálezy a slavné činy (Bellův+telefon, Petriho+miska, Horymířův+skok) také milenecké dvojice nebo autor a jeho dílo (Romeo+Julie, Shakespeare+Hamlet). Mohou to být slova na papírcích, která jsou poschovávaná po lese, musí se najít a sepsat, nebo se může jednat jen o hru v klubovně, s účelem co nejrychlejšího správného sestavení dvojic. Obtížnost dvojic samozřejmě musí být zvolena úměrně věku a úrovni vzdělání dětí.

Podporujeme také vzdělání a touhu po něm, touhu po skvělých výsledcích ve škole. Motivovat můžeme opět vědomostními soutěžemi, dobré je také oceňovat školní výsledky v průběhu roku například body nebo peníze do celoroční oddílové hry, probíhá-li taková. Zájem o poznání a vědu lze tvořit například všelijakými pokusy.

5. Komunikativní kompetence

Mezi komunikativní kompetence patří především schopnost se dobře vyjadřovat, formulovat své myšlenky kvalitně a srozumitelně, řadit je logicky za sebou. K tomu děti vedeme prostřednictvím činností, kde se musí projevovat samostatně. Mohou to být detektivní hry, kde musí kolektivně vytvořit neprůstředelné alibi, nebo naopak vyšetřovat

a dokazovat, mohou to být různé scénky. Ve scénkách se děti mohou pokusit vystihnout něco určeného, aby další hádaly, anebo v nich zkoušet simulovat různé běžné situace, ve kterých se tak navíc učí správně a bezproblémově jednat.

K vnímavosti a zároveň lepším osobním projevům směřuje soutěž, kdy se ráno rozdají vlastnosti, každý má tu svou dostatečně dobře vystihnout a zároveň být vnímavý a odhalovat vlastnosti zadané ostatním. Později může mít každé dítě zadané vlastnosti dvě.

Děti necháváme také hovořit s cizími lidmi, formou zadání různých úkolů ve městech, například něco zjistit, vyfotit apod., zde samozřejmě vždy pod dohledem vedoucího.

Podporujeme diskutování, můžeme zařazovat povídání a diskutování na dané téma do programu večerů na akcích, například mezi zpívání a drobné hry. Děti vedeme k tomu, aby se naučily používat slova jako "prosím, děkuji, omlouvám se" zcela běžně a bez vybízení. Zejména by měly umět hezky poprosit, také se neostýchat poděkovat a měly by umět vhodně se omluvit, sestavit správná slova pro svoji řeč omluvnou, děkovnou. Děti by se měly také naučit chválit druhé a nestydět se chválu či obdiv vyjádřit. Svým vlastním příkladem nejlépe demonstrujeme přirozenost takových činů.

Každou dobrou řeč musíme také pochválit, motivovat k ní. Sami bychom měli mluvit co nejlépe, dodržovat zásady dobrého řečnění. Neměli bychom se zadržávat, vydávat parazitní zvuky, měli bychom omezit počet parazitních slov ve svém projevu, počet ukazovacích zájmen, gesta, na která by se pozornost dětí soustředila více než na náš projev. Vyjadřovat bychom se měli přesně a plynule, slova nesmíme dlouho lovit někde v paměti, mluvit bychom měli s nadšením pro věc a zaujetím, nikdy ne otráveně.

6. Sociální kompetence

Už ve chvíli, kdy dítě vyrazí s oddílem na nějakou akci, musí se přizpůsobit novému prostředí. To zpravidla nebývá problém u dětí, které jsou v kolektivu déle a nevyrazí na akci poprvé. Někdy to může být problém právě u dětí, které nejsou ještě na oddílový kolektiv zvyklé, jsou v novém prostředí, mimo svůj domov, pryč od rodičů. Musíme pomoci snadněji se s novým prostředím sžít a to zejména rychlým seznámením, tím, že budeme milí a vstřícní. Není dobré nechávat takové děti příliš často bez programu, jelikož v době, kdy ještě nejsou plně zařazeni do kolektivu, neumí se zabavit stejně jako ostatní a tak trpí stesky po domově a smutkem.

Pro začátek pobytu na oddílové akci je dobré zařadit několik seznamovacích her. Takové hry jsou zpravidla velice jednoduché, rychlé a nenáročné. Venku si můžeme nejdříve jen stoupnout do kruhu a každý řekne své jméno, poté jméno člověka vedle sebe, poté člověka vzdálenějšího atd. Také můžeme plácnutím rukou vyměňovat jména ve dvojici, po nějaké době si všichni opět stoupnou do kruhu a každý řekne jméno, které dostal naposledy, vyhodnotíme, jestli každé jméno padlo právě tolikrát, kolikrát mělo. Touto hříčkou si osvojujeme jména obsažená v kolektivu. Zapojit lze také hru, kdy si všichni stoupnou na lavici a jejich úkolem je seřadit se vzestupně nebo sestupně podle věku, jména, příjmení a nesmí přitom spadnout na zem. Dále můžeme děti rozdělit do skupin a mezi ně dát plachtu, k plachtě přichází jeden člověk z každé skupiny, my necháme spadnout plachtu. Bod získá pro svůj tým ten, kdo jako první řekne jméno druhého. V pokročilejší fázi pak k plachtě necháme přicházet z každého týmu dvě, tři, nebo i více dětí. Bod získá tým, který jmenuje všechny příchozí z týmu druhého.

K dalším schopnostem, které bychom měli v dětech rozvíjet a podporovat je

schopnost pracovat samostatně stejně tak, jako pracovat v týmu. Zařazujeme proto činnosti, zejména hry a soutěže, ve kterých se prosazují děti jako jedinci, tedy soutěží každý jen za sebe a má odpovědnost jen k sobě, jeho úspěch je závislý jen na něm. Mezi takové soutěže patří tradiční individuální disciplíny. Například přetahování lanem nebo různé „hec boje“, Bud' fit a táborové olympiády, kde se projevuje fyzická zdatnost jednotlivce. Zapojíme i hry, kde se projeví mrštnost, schopnost samostatného rozhodování a taktizování jednotlivce. K tomu jsou vhodné různé bojové hry, kdy děti, aniž by byly viděny, musí sehnat všechny věci ze zadaného seznamu, nebo se dostat na určité místo. Takové hry se navíc dají hrát ve tmě, což zvýší jejich dobrodružnost a zároveň tak děti musí projevit trochu odvahy.

Stejně tak rozvíjíme ale i schopnosti práce v týmu. To pro některé děti může být mnohem těžší, tím méně dětí, které se raději předvádí individuálně a nerady se dělí o úspěch. Děti bychom měli učit spolupráce s ostatními, dělení úkolů a přijímání odpovědnosti za jejich plnění. Schopnost spolupráce je dobře znatelná, hrajeme-li vybíjenou, kde ale není každý jen sám proti všem, ale děti jsou rozděleny do několika skupin, mají si nahrávat a pomáhat, aby vyřadily další týmy. Dobře se ukáže, které dítě bije raději samotné bez nahrávek a kdo je naopak schopný taktizovat a o míč, hru a následný úspěch se rozdělit. Je tedy dobré zařazovat hry, kde je týmová spolupráce všech nezbytná nebo velmi výhodná. Vedle přehazované a dalších míčových her, kde zkrátka jeden nemůže zvládnout vše, jsou to hry bojové, kde se velmi vyplatí rozdělování úkolů, mohou to být hry, kde je potřeba na ostatní útočit, ale zároveň bránit vlastní základnu. Pokud máme děti menší, mohlo by se stát, že vedle velkých se opravdovým členem týmu nestanou. Proto zařazujeme hry, nebo modifikujeme pravidla tak, aby se muselo s malými také počítat. Při vybíjené například můžeme říct, že jen malé děti mají schopnost nabíjet. U jiných her mohou jen malé děti vysvobozovat větší, nebo přenášet důležité předměty.

7. Kompetence k řešení problémů

Každé dítě by se mělo naučit přijmout úkol, správně ho pochopit, vyhodnotit podstatu problému, navrhnout řešení, plánovat další činnost a umět ji spolu s výsledky objektivně zhodnotit. Zde je nutno vyzdvihnout schopnost objektivního hodnocení zejména u práce v týmu, u které by nikdo neměl na nikoho svalovat vinu, jelikož řetěz je tak silný, jak silný je jeho nejslabší článek. Zároveň si ale každý musí každý umět upřímně říct, jaká jeho práce byla. Děti vedeme ke schopnostem samostatného vyhledávání informací prospěšných u řešení daného problému, k logickému uvažování, užívání vlastních zkušeností a vědomostí. Neměli bychom nechat děti řešení problému vzdát, ale měli bychom v nich podporovat vytrvalost v jejich řešení.

8. Závěrečné slovo

Všechny klíčové kompetence v dětech rozvíjíme činností oddílů a upevňujeme vlastním příkladem, na to bychom měli při práci oddílového vedoucího vždy myslet. Neměli bychom přehlížet žádné nešvary, zároveň dobré skutky a chování by neměly zůstat bez zpětné vazby a vyzdvižení.